

TANTERVI
ÉS MÓDSZERTANI
ÚTMUTATÓ FÜZETEK

ÚTMUTATÓ A HON- ÉS NÉPISSMERET TANTÁRGY TANÍTÁSÁHOZ

a 2020-ban kiadott
Nemzeti alaptanterv
és kerettantervek alapján

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Ez a kiadvány az EFOP-3.2.15-VEKOP-17-2017-00001 azonosító számú,
„A köznevelés keretrendszeréhez kapcsolódó mérési-értékelési és digitális
fejlesztések, innovatív oktatásszervezési eljárások kialakítása, megújítása”
című kiemelt projekt Tartalomfejlesztési alprojektje (Oktatás 2030
Tanulástudományi Kutatócsoport, EKE) keretében valósult meg.

Szakmai vezető:

Csépe Valéria

Projektmenedzser:

Szili Tamás

Szerző:

Baksa Brigitta

Nyelvi lektor:

Gönye László

Szerkesztő:

Ádám Péter

Tördelés:

Gombás Gizella

Megjelent: 2020

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	4
Az ismeretkör jelentősége a nevelési-oktatási folyamatban	4
2. A hon- és népismeret tantárgy a Nemzeti alaptantervben	5
2.1. A Nemzeti alaptanterv szerkezete	5
2.2. Alapelvek: a tantárgy szerepe, jelentősége	6
2.3. Átfogó célok, fejlesztési területek, kompetenciafejlesztés, kapcsolódások	7
2.4. Tanulási eredmények	8
2.5. Változások a 2012-es Nemzeti alaptantervhez képest	9
3. Általános módszertani javaslatok	9
3.1. Tanítási javaslatok – Az ismeretkör közvetítésében alkalmazható módszerek	9
3.2. Tanulási javaslatok	10
3.3. Értékelési javaslatok	11
4. A hon- és népismeret tantárgy alapkerettanterve	12
4.1. Szerkezet	12
4.2. Témakörök, fejlesztési feladatok	13
4.3. Változás a korábbi kerettantervekhez viszonyítva	14
5. Témakörökhöz kapcsolódó módszertani javaslatok	16
5.1. Az oktatási folyamat egésze során alkalmazható módszerek	16
5.2. Javaslat a projektnapok, tematikus hetek megvalósítására	19
6. A kerettantervi témák feldolgozását segítő szakirodalom	25

1. Bevezetés

Az ismeretkör jelentősége a nevelési-oktatási folyamatban

Nemzeti kultúránk fontos részét képezi a népi kultúra, amelynek a Nemzeti alaptanterv a hon- és népismeret tantárgy keretében ad helyet. Ez a tantárgy rendkívül fontos szerepet tölt be a szülőföld szeretetének megerősítésében, nemzeti örökségünk megbecsülésében.

Igazán csak azt szerethetjük, amit ismerünk. A hon- és népismeret tantárgy lehetőséget ad arra, hogy a tanulás folyamatában a gyerekek megismerjék nemzeti értékeinket, kulturális örökségünket, a népi kultúra gazdag világát. Ezek az ismeretek segítik a szülőföldhöz kötődésük kialakulását, a nemzeti identitás-tudatuk erősödését. Különösen fontos ez napjainkban, hiszen csak akkor válhatunk elfogadott és megbecsült tagjává az európai nemzetek közösségének, ha tisztában vagyunk saját értékeinkkel, és mindezt fel tudjuk mutatni a többi nemzet előtt. „A néphagyomány, a népi tudás a magyar nemzeti műveltség tartozéka. A középosztálynak annyira magáévé kell ezt tennie, mint amennyire sajátja a magyar nyelv. Nem elégedhetünk meg tehát azzal, hogy népi elemeket vegyünk át a magasabb műveltségünkbe, hanem a nemzeti műveltség alapjává kell tennünk a néphagyományt. Ezen kell tehát nyugodnia a középosztály nemzeti műveltségének is, mely így alátámasztva az elnemzetietlenítés veszélye nélkül hordozhatja az európai műveltséget is, mert hiszen az európai művelt népek közösségébe is beletartozunk.” (Györffy, 1939. 65.)¹

Az ajánlottan 5. vagy 6. évfolyamon megjelenő, egy éves kötelező tantárgy keretében a tanulók megismerik szűkebb környezetük nemzeti értékeit, megértik a hagyományos gazdálkodó életmód szemléletét, amely a természettel való harmonikus együttélésen alapul. Mintát kapnak a közösségi életforma működésére, az egymásnak nyújtott kölcsönös segítség megvalósítható formáira. Részesei lehetnek a játékok segítségével történő nevelési folyamatnak, amely életkori sajátosságainak megfelelően nyújt mintát hagyományos, családon belüli szerepkörök, feladatkörök elsajátítására.

A hon- és népismeret a hagyományos népi élet társadalmi jelenségeinek személyes megközelítésével, a magyar népszokások megismerésével megalapozza a jelenkori társadalom felépítésének, működésének megértését,

¹ Györffy István (1939). *A néphagyomány és a nemzeti művelődés*. Budapest: Egyetemi Néprajzi Intézet.

összehasonlítási alapot biztosít, és lehetőséget teremt a változások felfedezésére, az ok-okozati összefüggések feltárására. Mindez támogatja a tanulók elkötelezetté válását a közösségért végzett munkára és felelősségvállalásra.

2. A hon- és népismeret tantárgy a Nemzeti alaptantervben

2.1. A Nemzeti alaptanterv szerkezete

A Nemzeti alaptantervben a hon- és népismeret a Történelem és állampolgári ismeretek tanítási terület kötelező tantárgyaként jelenik meg. Intézményi döntés alapján az általános iskola 5–8. évfolyamának egyikén kell tanítani heti egy órában. Javasolt az 5. vagy a 6. évfolyamra ütemezni, de átcsoportosítható a 7–8. évfolyamra is. A hon- és népismeret tantárgy témaköreihez kapcsolódó különböző tartalmak és feldolgozási módszerek alapján háttértudásbázisként kapcsolódik a tanulási területek többségéhez.

A tantárgy megalapozza az állampolgári ismeretek tanítását, tantárgyi koncentráció valósulhat meg az erkölcs és etika (egyén és csoport, egyén és közösség viszonya, kapcsolatrendszere), valamint a földrajz (lokálitás, regionalitás, fenntarthatóság, környezettudatosság) tanulásakor elsajátított ismeretekkel és készségekkel.

A hon- és népismeret tanterv tartalmazza a tantárgyra vonatkozó általános alapelveket, célkitűzéseket, a kompetenciákhoz és a többi tanulási területhez, tantárgyhoz való kapcsolódást. Bemutatja a tantárgy tanításának specifikus jellemzőit, a fejlesztési területeket, a tananyag főbb témaköreit és a tanulási eredményeket.

2.2. Alapelvek: a tantárgy szerepe, jelentősége

A korábbi tantervi tapasztalatok és az új Nemzeti alaptanterv célkitűzéseinek figyelembevételével a hon- és népismeret tantervben az alábbi elvek érvényesülnek:

- Biztosítson minél több lehetőséget a tapasztalati úton történő tanulásra, az ismeretek élménypedagógiai módszerekkel történő elsajátítására!
- Tegye lehetővé a népi kultúra elemeinek összehasonlítását a jelenkor mindennapi életének gyakorlatával!
- Mértéktartóan tartalmazzon új ismereteket, fogalmakat! Legyen elegendő idő a változások felfedezésére, az ok-okozati összefüggések feltárására!
- Minél több megközelítésben tárja fel a hagyományos gazdálkodó életmód szemléletét, amely a természettel való harmonikus együttélésen alapul!
- Adjon mintát a hagyományos férfi és női szerepekre való felkészüléshez!
- Segítse a klasszikus családmódel alapjainak elsajátítását!
- Mutassa be a közösségi életforma működését, az egymásnak nyújtott kölcsönös segítség megvalósítható formáit!
- Alapozza meg a jelenkori társadalom felépítésének, működésének megértését a hagyományos népelet társadalmi jelenségeinek személyes megközelítésével!
- Adjon indíttatást a szűkebb és tágabb szülőföld, a magyar nyelvterület hagyományainak és történelmi emlékeinek felfedezésére!
- A hon- és népismeret tanterv célja a néprajzi ismeretek segítségével a szülőföldhöz kötődés megerősítése, a nemzeti identitás megalapozása.

A fenti elveknek megfelelően az általános iskolai hon- és népismeret tanításának feladata a szociális kompetenciák erősítése, az egyén és a közösség kapcsolatrendszerének feltárása, a hagyományos értékrendre alapozott reális énkép alakítása, az emberi életút és a társadalmi együttélés alapvető kérdéseinek felvetése. A népi kultúra különböző területeinek megismerése lehetőséget teremt az előző nemzedékek életmódjának felfedezésére, formálja az ökonomikus szemléletet, feltárja a népszokások gazdag világát. Az elsajátításra kerülő tartalmak párhuzamba állíthatók a mai életforma elemeivel, segítve ezzel a változás folyamatának nyomon követését, a kiváltó okok megértését.

2.3. Átfogó célok, fejlesztési területek, kompetenciafejlesztés, kapcsolódások

Kiemelt cél, hogy a tanulási-tanítási folyamatban a pozitív értékek megismerése nyomán alakuljon, formálódjon a tanulók személyisége, értékrendje, nemzeti identitása. A tevékenységek közben szerzett élmények által erősödjön érdeklődésük nemzeti értékeink, néphagyományaink iránt.

Az optimális mértékű tananyagtartalom mellett a tanárok az időigényesebb, nagyobb tanulói aktivitást igénylő tevékenységeket is beépíthetik a mindennapi gyakorlatba.

Jelentős szerepet kapnak a tanulócsoportok részére ajánlott, választható projektek, amelyek lehetővé teszik egy-egy témakör komplex megismerését, élményszerű feldolgozását, az ismeretek többféle kontextusban való vizsgálatát. Megvalósításuk történhet projektnapok keretében, válogatott tevékenységek megvalósításával, vagy tematikus hét során, többnapos tervezett programmal, esetleg intézményen kívül, kirándulással egybekötve.

A hon- és népismeret tanítása erősíti a lokálpatriotizmust, a véleményalkotás gyakorlatát, segít megérteni a család szerepét, csökkenti a nemzedékek közötti távolságot, növeli az önálló ismeretszerzésben való jártasságot, fejleszti a közösség emberi értékei iránti érzékenységet, a környezettudatos szemléletet, a kommunikációs készséget, a társas együttműködést.

2.4. Tanulási eredmények

Egy-egy tanulási eredmény eléréséhez több témakör is hozzájárul. A cél minden esetben az összefüggések feltárása, a hatékony együttműködés gyakorlatának kialakítása, erősítése, az önálló ismeretszerzés támogatása. (Elsősorban ezek képezik az értékelés alapját is.)

A témakörök feldolgozása során erősödik a családhoz, a szűkebb lakókörnyezethez/szülőföldhöz, a nemzethez kötődés érzése. A szöveges és képi források, digitalizált archívumok elemzése, feldolgozása lehetővé teszi a tudásbővítést.

2.4.1. Az én világom

A témakör lehetőséget teremt arra, hogy a tanulók megtapasztalják a legszűkebb közösséghez, a családhoz, a lokális közösséghez való tartozás érzését,

megismerjék a közvetlen környezetükben található helyi értékeket. Ennek eredményeként nyitottá válnak a családi és közösségi értékek befogadására, megbecsülik szűkebb lakókörnyezetük épített örökségét, természeti értékeit, helyi hagyományait.

2.4.2. Találkozás a múlttal

2.4.2.1. A paraszti háztartás

A hagyományos paraszti építkezés megismerése segít megérteni a természeti környezet meghatározó szerepét a különböző tájakon élő emberek eltérő életmódjában. A tanulók tevékenyen részt vehetnek a kooperatív csoportmunkában zajló együttműködő alkotási folyamatban, a digitális források közös elemzésében. A hétköznapiak rendjének megismerése (életvitel, táplálkozás, ruházat) során a tanulóknál erősödik az idősebb családtagok tudásának megbecsülése. Nyitottá válnak a korábbi nemzedékek életmódjának, normarendszerének elfogadására, a családi és közösségi értékek befogadására.

2.4.2.2. Ünnepek, jeles napok

A jeles napokra jellemző, ünnepi szokások feldolgozása során a tanulók megtapasztalják a néphagyományok közösségformáló, közösségmegtartó erejét. A szöveges és képi források, digitalizált archívumok elemzése, feldolgozása bővíti a tanulók tudását. Az emberi élet fordulóihoz kapcsolódó szokások keretet adnak a legszűkebb közösséghez, a családhoz, a lokális közösséghez való tartozás érzésének megéléséhez. Erősödik a nemzedékek közötti párbeszéd.

2.4.2.3. Életmód

A hagyományos falusi közösségek életének megismerése hozzájárul ahhoz, hogy a tanulók felismerjék a csoportban elfoglalt helyüket, szerepüket, és a közösséghez tartozás előnyeit.

2.4.3. Örökségünk, hagyományaink, nagyjaink

A nagytáji kitekintés és a nemzeti értékek, kiemelkedő személyek megismerése során a tanulók megélik nemzeti önazonosságukat, tiszteletben tartják saját és más népek kultúrájának értékeit. Töreksenek a személyiségüknek, többféle intelligenciájuknak legjobban megfelelő feladatok vállalására.

2.5. Változások a 2012-es Nemzeti alaptantervhez képest

A 2012-es Nat-hoz képest a hon- és népismeret tantárgy esetében jelentős változás nem következik be. Az óraszám nem változott, maradt a heti egy óra. Az eddig 5. évfolyamon megjelenő tantárgy tanrendi beillesztésében ugyanakkor nagyobb szabadságot kapnak az iskolák. Intézményi döntés keretében az 5–8. évfolyamok bármelyikén megjelenhet a hon- és népismeret.

A kerettanterv összeállítása során fontos szempont volt a tapasztalati tanulás előtérbe helyezése. A javasolt tevékenységek között hangsúlyos szerepet kap az önálló gyűjtőmunka, a kooperatív tevékenységek, a tanulói kreativitás, a digitális kompetenciák, valamint a gondolkodás kompetenciáinak fejlesztése. A tevékenységközpontú tanítás pedig nagyfokú szabadságot biztosít a pedagógusoknak a tervezésben.

A fejlesztés során fontosnak tartottuk, hogy a társadalomtudományi háttérrel rendelkező tárgyak kapcsolata erősödjön, a tanulási-tanítási folyamatban építhessenek egymásra. Ennek megfelelően a hon- és népismeret témakörei jól előkészítik a 8. évfolyamon megjelenő állampolgári ismeretek tanítását. Minden évfolyamon kimutathatóak a kapcsolódási pontok az erkölcs és etika tantárggyal.

A Nat-ban megfogalmazott elvárások minden tanuló számára reálisan elérhetőek. Az összehasonlítás, elemzés folyamatában nem egy elmúlt világ jelenkorban használhatatlan ismereteivel találkozunk, hanem megismernek egy olyan értékrendet, melynek számtalan eleme mintát ad, és beépíthető saját értékrendjükbe.

3. Általános módszertani javaslatok

3.1. Tanítási javaslatok – Az ismeretkör közvetítésében alkalmazható módszerek

A tanítás során – pedagógiai és néprajzi szempontok szerint kiválasztott hon- és népismereti, néprajzi forrásanyagok felhasználásával – biztosítsunk minél több lehetőséget a néphagyományok élményszerű megismerésére! Törekedjünk a tanulók cselekvő és alkotó részvételére, hogy tapasztalati úton, személyes élményeken keresztül jussanak el az elméleti ismeretekig, az összefüggé-

sek meglátásáig! Az ismeretek megszerzésében fontos szerepet kap a tanulók kooperatív csoportokban történő együttműködése. A tanulási folyamat koordinálása mellett segítsük az önszabályozó tanulás kialakítását. A pedagógus ismeretközvetítő tevékenysége mellett a hangsúly a segítő-támogató szerepkörre kerül.

A tanulócsoporthoz heterogenitása és az egyes tanulók eltérő tanulási szükségletei alapján törekedjünk a feladatok differenciálására. Így tudjuk érvényesíteni az oktatás folyamatában az egyéni képesség-, fejlettségi szintekhez, az előzetes tudáshoz és a személyes jellemzőkhöz igazodó tanulási stílusokat és stratégiákat.

A tanulási területen belül a távoli ismeretek közötti összefüggések felkutatását elősegítő feladatok, az aktív tanulási formák és a változatos tanulásszervezési módok alkalmazása segíti az alkalmazásképes tudás megszerzését, és támogatja a tanulási motiváció folyamatos fenntartását. Ehhez hozzájárul az ugyanazon témakörön belül eltérő nehézségi szintű feladatok biztosítása is.

A tanulócsoporthoz ajánlott, választható projektek lehetővé teszik egy-egy témakör komplex megismerését, élményszerű feldolgozását, az ismeretek többféle kontextusban való vizsgálatát.

A tanév során legalább egy alkalommal ajánlott ellátogatni a helyi vagy a közelben elérhető tájházba, szabadtéri néprajzi múzeumba, hogy a tanulók autentikus környezetben találkozzanak a tárgyi kultúrával, és külső szakértői tudás igénybevételével részt vehessenek múzeumpedagógiai foglalkozáson.

3.2. Tanulási javaslatok

Az ismeretek feldolgozásában alkalmazható munkaformák

Az eredményes ismeretelsajátításhoz, a tanulók képességeihez igazodó teljesítmény eléréséhez fontos a megfelelő tanulásszervezési eljárások megválasztása, az elérendő célnak megfelelő módszer alkalmazása. Szem előtt kell tartani a feldolgozandó ismereteket, a tanulási-tanítási folyamat jellemzőit, a tanulók egyéni adottságait (erősségek, gyengeségek), érdeklődési körét, igényeit, szükségleteit, az előírt fejlesztési területeket.

A frontális osztálymunkának szerepe lehet az új ismereteket közvetítő órákon. Amellett, hogy ez a tanulásszervezési forma kevés lehetőséget ad a tanulói

aktivitásra, szerepet játszhat a tanári problémafelvetéshez kapcsolódó tanulói javaslatok közös értékelésére.

Az önálló munkának a témához kapcsolódó gyűjtőfeladatokban lehet kiemelkedő jelentősége.

A differenciált tanulásszervezés során a csoportok kialakításánál alapozhatunk a tanulók érdeklődésére, a képességek szerinti tartalmi, mennyiségi feladatkülönbségekre.

Eltérő tanulási stílusok és stratégiák beépítése a tanulási folyamatokba

Hatékony munkaforma a tanulók együttműködésén alapuló kooperatív csoportmunka.

A konstruktivista szemlélet alkalmazásával elősegíthetjük, hogy a tudást minden tanuló maga építse fel, és a gondolkodási folyamatban másokkal együttműködve, aktívan vegyen részt. Ezt a saját tapasztalatok és az életszerű helyzetek megélésével tudjuk biztosítani.

Ideális esetben a tanulók komplex tanulási környezet megteremtésével, valószínűsítjük a problémákra keresik a választ, csoportosan, változatos munkaformákkal és módszerekkel.

3.3. Értékelési javaslatok

A tantárgy tanulási eredményeinek követésében fontos szerepet kap a fejlesztő (szöveges) értékelés a Nat-ban meghatározott szabályok szerint. Hangsúlyosan jelen van a folyamatban az önértékelés, a társak értékelése, a csoportban történő reflektív értékelés, amelynek alapját képezi az önálló ismeretsajátítás keretében végzett gyűjtőmunka, forráselemzés, illetve a kooperatív tevékenységekben való részvétel.

Az egyénre szabott célkitűzések alapján megvalósuló pedagógiai értékelés ösztönzi a tanulót, hogy saját képességeire reflektálva válasszon nehézségi szintet, feladattípust.

Motiváló hatású lehet a témához igazított értékelés, amely megnyilvánulhat a témát illusztráló képekben (pl.: a konyhával foglalkozó témakörhöz kapcsolódóan különböző cserépedények képei, a viseletet érintő témakör során a különböző tájegységek népviseletét ábrázoló képek) vagy további tevékenységre

ösztönző jutalmakban (pl.: az adventi időszak jeles napjainál kis csomag búza, amelyet Luca napon elültethetnek, és a kikelt lucabúza a karácsonyi asztal dísz-e lehet).

Összegző értékelés a mindenkor hatályos jogszabályoknak megfelelően alkalmazható (öt fokozatú skálán értelmezett érdemjeggyel), a témakörhöz kapcsolódó ismeretek elsajátítását ellenőrző feladatsorok esetében. Ezek nem tanórán teljesítendő felmérések, hanem otthoni kutatómunkára, az ismeretek önálló alkalmazására épülő, a tanulási motivációt élénkítő feladatok. Ugyancsak összegző értékelés alkalmazható a tanév során folyamatosan vezetett Szülőföld napló esetében, amelyben a tanulók az ismeretkörök lokális példáit rögzítik, saját kutatómunkájuk eredményeként.

4. A hon- és népismeret tantárgy alapkerettanterve

4.1. Szerkezet

A hon- és népismeret tantárgy a szülőföld honismereti, népismereti jellemzőiből kiindulva rajzolja meg a magyar népi kultúra sokszínű világát, majd ismét visszatér a szülőföldhöz. A tanév során megszerzett sokféle tudáson és tapasztalaton keresztül nyílik lehetőség a helyi értékek, hagyományok újbóli értelmezésére.

A tananyag ráépül az általános iskola 1–4. osztályában tanult magyar nyelv és irodalom, ének-zene, vizuális kultúra, valamint testnevelés tantárgyakban megjelenő népköltészet, népzene, népművészet és néptánc ismeretekre, és a tanulók előzetes tudásának figyelembevételével bővíti tovább a népi kultúra területeit érintő ismereteket.

A tananyag központi eleme a néphagyományok élményszerű megismerése, melyben a tanulók cselekvő és alkotó módon vesznek részt, tapasztalati úton, személyes élményeken keresztül jutnak el az elméleti ismeretekig, az összefüggések meglátásáig.

A tanulói munkaformák között kiemelkedő szerepet kap a kooperatív csoportokban történő együttműködés. A pedagógusnak a tanulási folyamat koordinálása mellett törekednie kell az önszabályozó tanulás kiépítésére, a belső

motiváció növelésére, melyben fontos szerepet játszik a személyes érintettség. Ezért minden témakörben jelentős szerepe van a tanulók önálló gyűjtőmunkájának és az erre épülő tudásmegosztási gyakorlat erősítésének, a prezentációs készség fejlesztésének.

4.2. Témakörök, fejlesztési feladatok

Az ismeretanyag három témakörben jelenik meg. Az én világom témakör hat órát biztosít a családi kapcsolatok, a rokonság megismerésére. A fejlesztési feladatok tartalmazzák a családtagok, a közösség emberi értékei iránti érzékenység fejlesztését, az ok-okozati összefüggések felismertetését, a kommunikációs készség fejlesztését.

A Találkozás a múlttal témakörben húsz órát fordíthatunk a paraszti háztartás megismerésére, az ünnepek, jeles napok szokásainak élményszerű elsajátítására, a hagyományos gazdálkodó életmód munkáiba, jellemzőibe, illetve a városi életbe való betekintésre. A kerettantervben rögzített ismeretek teljes terjedelme meghaladja a megjelölt időkeretet. Így a pedagógus maga döntheti el, hogy a tanulócsoporthoz érdeklődését, a helyi adottságokat figyelembe véve mely témákra helyezi a hangsúlyt.

A témakör feldolgozása során lehetőség nyílik a nagytájak népi építkezésére jellemző jegyek feltárására, a táji különbségek megismerésére, a hagyományos konyha és az ételkészítés eszközeinek bemutatására, a szoba berendezésének, bútorzatának, a családon belüli munkamegosztás tanulmányozására. A fejlesztési feladatok között megjelenik az önálló ismeretszerzés erősítése, a környezettudatos szemlélet fejlesztése, a változások felfedezésének erősítése, az egymásra utaltság, a közösen végzett munka jelentőségének felismerése.

A gazdálkodó élet legfontosabb munkáinak, a hétköznapi és az ünnepi viselkedésnek, a hagyományos paraszti táplálkozásnak élményszerűen, tapasztalati tanulás során való megismerése fejleszti a környezettudatos szemléletet, a megjelenési formák jelentéstartalmának felismerését, mélyül az ok-okozati összefüggések belátásának képessége.

Az ünnepi szokásokat érintő ismeretkörben helyet kapnak az esztendő jeles napjai, a karácsonyi, a húsvéti és a pünkösti ünnepkör, a gyermek születéséhez kapcsolódó szokások, a leányélet, legényélet jellegzetességei, a lakodalom.

Kiemelt szerepet kap a kommunikációs készség fejlesztése, a szerepbe lépés képességének fejlesztése, az összehasonlító, elemzőkészség erősítése, a hagyományos értékek, szokások elsajátításának tudatosítása.

Az életmód körülményei során találkozhatnak a tanulók a társas munkákkal, a munkaalkalmakkal (aratás, szüret, fonó, tollfosztó, kukoricafosztó) kapcsolódó szokásokkal, játékokkal, a közösségi alkalmak (vásárok, pásztorünnepek, búcsúk) szerepével. A fejlesztési feladatok között megjelenik az egymás segítésében megmutatkozó szociális érzékenység fejlesztése, a fizikai munka megbecsülésének erősítése, a környezettudatos szemlélet formálása.

Az Örökségünk, hagyományaink, nagyjaink témakör nyolcórás időkeretében a tanulók megismerhetik a jelentősebb néprajzi tájak, tájegységek és néprajzi csoportok jellemzőit a Dunántúlon, a Felföldön, az Alföldön és a kapcsolódó határon kívüli területeken, Erdélyben és Moldvában. Találkozhatnak a magyarság és a hazánkban élő nemzetiségek kulturális örökségével, természeti kincseinkkel, az épített környezet értékeivel, a magyar tudomány és kultúra eredményeivel és alkotóival, a hungarikumokkal. A fejlesztési feladatok között megjelenik a nemzeti identitástudat erősítése, az önálló ismeretszerzés támogatása, az ismeretek megosztási készségének fejlesztése, a véleményalkotás gyakorlatának erősítése.

4.3. Változás a korábbi kerettantervekhez viszonyítva

A korábban érvényes hon- és népismeret kerettantervben a bevezető rész után táblázat formájában következnek a nevelési-oktatási tartalmak és fejlesztések. A táblázatban a tematikai egységek és az ezekhez rendelt órakeretek, az előzetes tudás, a tantárgyi ismeretek és fejlesztési követelmények, a kapcsolódási pontok és kulcsfogalmak/fogalmak találhatóak, végül összegzésre kerülnek a fejlesztés várt eredményei.

Az új kerettantervben a bevezetőben témaajánlások is szerepelnek egy-egy témakör komplex megismerésére, élményszerű feldolgozására. A választható tematikus hetek vagy projektnapok lehetővé teszik az ismeretek többféle kontextusban történő vizsgálatát.

Az ismeretanyag tematikus felbontásának formája is eltér a korábbi kerettantervi formától. A bevezető után a témakörök leírása következik, ahol megjelenik

a témakör javasolt óraszám, a tanulási eredmények, a fejlesztési feladatok és ismeretek, a fogalmak és a javasolt tevékenységek. A szűkebb szabályozás lényegesen nagyobb szabadságot biztosít a pedagógusoknak.

A jelenlegi kerettanterv a tanulók törvényben rögzített heti kötelező óraszámainak 90%-át szabályozza. A hon- és népismeret órakerete 5. évfolyamon 36 óra, ebből a kerettantervben felhasználható 32 óra. Az új kerettanterv 34 órát határoz meg az ismeretanyag feldolgozására.

A tematikai egységek időkerete is változott.

Hon- és népismeret kerettanterv 2012		Hon- és népismeret kerettanterv 2020	
Témakör	Óra	Témakör	Óra
Az én világom I.	2	Az én világom	6
Az én világom II.	2		
Találkozás a múlttal I. A paraszti ház és háztartás, a ház népe. Népi mesterségek	5	Találkozás a múlttal A paraszti háztartás Ünnepek, jeles napok Életmód	20
Találkozás a múlttal II. A hétköznapiak rendje (táplálkozás, ruházat, életvitel)	6		
Hagyományos és népi (vallási) ünnepeink eredete és szokásrendje. Jeles napok, ünnepi szokások a paraszti élet rendjében. Társas munkák, közösségi alkalmak	12		
Magyarok a történelmi és a mai Magyarország területén. Néprajzi tájak, tájegységek és etnikai csoportok hon- és népismereti, néprajzi jellemzői a Kárpát-medencében és Moldvában. A hazánkban élő nemzetiségek	5	Örökségünk, hagyományaink, nagyjaink	8

5. Témakörökhöz kapcsolódó módszertani javaslatok

5.1. Az oktatási folyamat egésze során alkalmazható módszerek

A tananyag központi eleme a néphagyományok élményszerű megismerése, melyben a tanulók cselekvő és alkotó módon vesznek részt, tapasztalati úton, személyes élményeken keresztül jutnak el az elméleti ismeretekig, az összefüggések meglátásáig.

A pedagógusnak a tanulási folyamat koordinálása mellett törekednie kell az önszabályozó tanulás kiépítésére, a belső motiváció növelésére, amit támogat a személyes érintettség. Ezért minden témakörben jelentős szerepet kap a tanulók önálló gyűjtőmunkája és az erre épülő tudásmegosztási gyakorlat, a prezentációs készség fejlesztése.

Az eredményes ismeretátadás érdekében az egész oktatási folyamat struktúrájában fenn kell tartani a tanulási motivációt. Ennek érdekében előtérbe helyezük a tapasztalati tanulást, a kooperatív csoportmunkában végzendő tevékenységeket, a játékos keretek között történő ismeretszerzést. Egy jelenség vizsgálata lehetővé teszi az előzetes tudás, a különböző tanulási területek és tantárgyi keretek között megszerzett ismeretek komplex módon történő aktiválását. Pl.: A lakodalmi szokások vizsgálata során építhetünk a családban megtapasztalt élményekre, a hon- és népismeret órán megjelenő néprajzi ismeretekre, az egyéni vagy csoportos kutatás eredményeire. Az életfordulóhoz kapcsolódó szokásban egységes jelenségként találkozhatnak a tanulók a táplálkozás, a viselet, a szövegfolklor, a népzene, a néptánc elemeivel.

A figyelem felkeltése

Elsődleges feladat a tanulói kíváncsiság felébresztése. A tantárgy ismeretanyaga egy időutazásra ad lehetőséget, melynek során a gyerekek bepillanthatnak dédszüleik életébe. Azon túl, hogy egy ismeretlen, új világ nyílik meg előttük, a személyes kötődés is fontos szerepet kap. Ez az új világ a családon keresztül tárul fel a rokon kapcsolatok megismerésével, a gyerekek felmenőinek élete alapján. Lehetőségük nyílik visszatekinteni az előző nemzedékek mindennapjaira. Az ilyen módon megismert élethelyzeteket minden esetben össze tudják hasonlítani

saját tapasztalataikkal, feltárva a hasonlóságokat és a különbségeket. Az életmódbeli változások mögött álló kiváltó okok elemzésére is vállalkozhatunk.

Például: A rokonsági viszonyok megismeréséhez kapcsolódóan készíttessünk családfát a gyerekekkel, amelyben legalább a nagyszülőkig tüntessék fel a családtagok teljes nevét! Ösztönözzük a tanulókat, hogy törekedjenek minél több nemzedékről információkat gyűjteni a családon belül!

Az előzetes ismeretek szerepe

Az új ismeretek elsajátításának folyamatában aktív szerepet játszik a tanulók meglévő tudása. Minden témakör előtt érdemes tájékozódni a gyerekek meglévő ismereteiről. A tartalmilag kapcsolódó, iskolában megszerzett ismeretek mellett fontos szerepet játszhat a nem feltétlenül az iskolai tanulás eredményeként kialakult tudás is, amire építhetünk. Például: a népi gyermekjátékok tanítása előtt tájékozódjunk, milyen játékokat ismernek a gyerekek! Mit tanultak elsőbb évfolyamokon, mit tanultak a családban?

Az új ismereteket megalapozó tények biztosítása

A tananyag központi eleme a néphagyományok élményszerű megismerése, hiteles elsajátítása, melyben a tanulók cselekvő és alkotó módon vesznek részt. Tapasztalati úton, személyes élményeken keresztül jutnak el az elméleti ismeretekig, az összefüggések meglátásáig.

Például: *A paraszti ház, háztartás, a ház népe* témához kapcsolódóan előkészíthetjük 2-3 fős csoportok gyűjtőmunkáját. A tanulók járják végig településüket, és rögzítsék Szülőföld naplójukban, hol találhatóak még a hagyományos népi építészet elemeit őrző házak!

Városi környezetben a kutatásukat végezhetik egy választott néprajzi táj internetes forrásainak megismerésével (<http://mek.niif.hu/02100/02152/html/04/156.htm>).

A tények, jelenségek, folyamatok elemzése

Az életmódbeli jellemzők megismerése során fontos szerepet játszik azok elemzése, részleteiben történő vizsgálata. A tanulónak szükséges megérteniük, hogy az ismeretkör gerincét képező gazdálkodó életmód minden részletét befolyásolták a természeti adottságok, a rendelkezésre álló lehetőségek. Elsősorban a táji környezet határozta meg az emberek életmódját. Ha sikerül megérteniük a környezeti adottságok meghatározó szerepét, felfedezik az életmód és a táj szoros kapcsolatát, akkor képesek lesznek önállóan eljutni az új ismeretekig. A kog-

nitív folyamatok aktiválása, a tények analizisét követő szintézis lehetővé teszi a kapcsolatok feltárásával, a következtetésekkel megszerzett tudás elmélyítését.

Például: *A hétköznapiak rendje (életvitel, gazdálkodás)* témához kapcsolódva kooperatív csoportmunka keretében válogatják ki a tanulók az alföldi vagy a hegyvidéki települések életmódjára jellemző elemeket. Felfedezik és megvizsgálják a különböző lehetőségeket. A konkrét táji jellemzők tanulmányozása alapján felismerik a természeti környezet szerepét, megfogalmazzák az általános szabályokat, elveket, amelyek szervezik a nagyterjedésű sík mezőkön vagy az erdős vidéken élő emberek életét.

Fogalmak

A tanulási folyamatban megismert új fogalmakat lehetőség szerint tapasztalati, és ne csupán nyelvi úton közvetítsük a tanulók felé! Stabilabb tudást szereznek, ha maguk fedezik fel, ismerik meg egy-egy fogalom tartalmát.

Rendszerezés, rögzítés

Egy-egy témakör végén szánjunk időt a tanult információk egységes egésszé alakítására! Az ismételtlen végrehajtott, korábban megismert elméleti vagy gyakorlati tevékenységek során mélyül a tanulók tudása. A gyakorlás segíti az ismeretek rögzítését, a jártasságok és a készségek kialakítását. A megfelelő tanulási környezet biztosítása mellett törekedjünk minél több érzékszervre ható, konkrét feladatok kijelölésére! A tanulók munkavégzését folyamatosan ellenőrizzük, reflektáljunk a tevékenységre, pozitív megerősítéssel tartsuk fenn a tanulási motivációt! A gyakorló feladatokat a tanulókkal közösen ellenőrizzük, és értékeljük az eredményeket!

A tanultak alkalmazása

Az elsajátított ismeretek alkotó, produktív alkalmazása önálló tanulói tevékenységet feltételez. A tanár támogató/segítő szerepkörben a háttérből felügyeli, szükség szerint irányítja a tanulói munkát. Hasznos, ha a végeredmény ellenőrzése, értékelése mindig közösen történik.

Például: A tanulók fedezzék fel önállóan saját lakóhelyük vagy a választott néprajzi táj népi építkezésében a megismert nagytáji jellemzőkkel való hasonlóságokat! Ezeket az elemeket rögzíthetik a Szülőföld naplójukban.

5.2. Javaslat a projektnapok, tematikus hetek megvalósítására

5.2.1. A tematikus hetek általános célkitűzései

- A saját település, a szülőföld értékeinek bemutatása
- A hagyományok közösségépítő és -megtartó erejének kiemelése
- A tanulók helyi hagyományokhoz való pozitív hozzáállásának továbbfejlesztése
- A hagyományörzés felelősségének megerősítése
- A tanulók képességeinek, készségeinek, attitűdjének együttes fejlesztése

5.2.2. Feldolgozható témák

A tanulócsoportok részére ajánlott, választható projektek lehetővé teszik egy-egy témakör komplex megismerését, élményszerű feldolgozását, az ismeretek többféle kontextusban való vizsgálatát. Megvalósításuk történhet projektnapok keretében, válogatott tevékenységek megvalósításával, vagy tematikus hét során, többnapos tervezett programmal, esetleg intézményen kívül, kirándulással egybekötve.

5.2.2.1. Szülőföldünk értékei

A lokálpatriotizmus, a nemzeti identitástudat erősítését szolgálja a szülőföld értékeinek élményszerű megismerése. A szülőföld szeretetére csak úgy nevelhetjük a gyerekeket, ha megismertetjük velük annak értékeit. Ezt pedig tapasztalati úton történő tanulással, önálló felfedezéssel célszerű megvalósítani, teret engedve az együttműködésnek, a közösen kialakított, megvitatott módszerek alkalmazásának.

A Nemzeti alaptantervben rögzített célkitűzések elsődleges megvalósítási kerete a hon- és népismeret óra, de – szabadabban értelmezve – a szülőföld értékeinek megismerése beépíthető a történelemórákba is a helyismereti tartalmakhoz kapcsolódva. Módszertani változatosságra törekedve alaposabb ismereteket nyújthatunk a tanulóknak lakóhelyük, közvetlen környezetük természeti értékeiről, épített örökségéről, történelmi múltjáról, néphagyományairól, jeles személyeiről.

A feladatokat elsősorban négy-öt fős csoportok kooperatív tevékenységére alapozzuk!

Lehetséges témák:

- A település történetének megismerésére akadályjáték tervezése: *Szembejön veled a történelem.*
- A településhez vagy a környező tájegységhez kapcsolódó népszokások összegyűjtése – *Népi kalendárium készítése.*
- Népi játékok gyűjteménye – kutatómunka a családban, különböző nemzedékek kikérdezésével.
- A gyűjteményben rögzített sport jellegű játékok felhasználásával *Népi Játékok Olimpiájának* szervezése.
- *Hőseink:* múltunk jeles személyeivel, a településen élt vagy ott született, helyben ismert személyekkel készített, kutatómunkára alapozott képzelte riport életútjukról, a közösségben betöltött szerepükről, elért eredményeikről, kiemelkedő tetteikről.
- *Velünk élő példaképek.* A közösség életében fontos szerepet játszó személyek megismerése. Interjúkészítés.
- Az épített örökség megismerése. Kiemelkedő jelentőségű épületek története alapján épület-önéletrajzok írása, makettek készítése. A makettek kiállítás formájában történő bemutatása a település közösségi épületében (művelődési ház). Az épület-önéletrajzok elhelyezése a makettek mellett.
- A település vagy a környék természeti értékeinek felfedezése. Fotók, rajzok készítése a jellegzetes növényekről, állatokról. Tablókon történő bemutatás, kiállítás rendezése.

A megvalósítás tervezhető tanórákba történő beillesztéssel, szakköri keretek között, felfedező tábor keretében, minden esetben más-más szervezéssel.

Ha az intézmény részt vesz a *Határtalanul! programban*, akkor a témakörhöz kapcsolódóan tervezhetünk tematikus hetet az úti célként választott szomszédos ország magyar lakta területeinek megismerésére. Ilyen módon előkészíthetjük, eredményesebbé tehetjük a külföldi magyarság megismerését szolgáló programot.

5.2.2.2. A közösségi élet megismerése

A társas munkák, közösségi alkalmak tematikus hét keretében történő megismerése tágabb körben mutatja be a kölcsönösségi alapon egymást segítő emberek életét, az árucserre szervezett keretei között zajló társadalmi életet, szórakozási lehetőségeket.

A gazdálkodó életmód társas munkáinak élményszerű megismerésére választhatunk több témából. A kenyérgabona termelése, a szüret, a kukoricafosztás, a disznótor feldolgozása egyaránt lehetőséget biztosít a tapasztalati tanulásra. Bármely témával foglalkozunk, igyekezzünk a helyi hagyományokat, szokásokat közvetíteni! Bevonhatjuk a gyerekek nagyszüleit, akik segíthetnek a helyi szokások felelevenítésében.

Javaslat néhány választható lehetőségre:

Gabonatermelés:

- Helyi vagy környékbeli tájház felkeresése, a szántóföldi munkák eszközeinek megismerése.
- A gabonamunkákhoz kapcsolódó gyermekdalok (pl.: A part alatt...), mondókák elsajátítása.
- Aratódalok tanulása. Egyének vagy 2-3 fős csoportok részvételével népdalbemutató szervezése.
- Kézműves tevékenység: aratókoszorú fonástechnikájának megismerése (szalmacsiga).
- Malomlátogatás
- Kenyér-, tészta-, süteményreceptek gyűjtése a családban. Osztályreceptkönyv összeállítása a gyűjtők nevének feltüntetésével.
- Kelt tészta készítésének kipróbálása, a dagasztás folyamatának megismerése.
- Szülői segítség igénybevételével a közösen dagasztott tésztából készült péksütemény, kenyér vagy kenyérlángos megsütése. Kóstoló.
- Osztálykirándulás keretében megvalósítható program a Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum múzeumpedagógiai foglalkozásán való részvétel.

Mindennapi kenyereink – <https://www.skzen.hu/hu/tanulas/foglalkozasok/5-8-osztalyosoknak>

Kukoricafosztás:

- Ha van a település határában kukoricaültetvény, annak meglátogatása. A tulajdonos engedélyével a kukoricatörés munkájának kipróbálása.
- A kukoricafosztás szokásainak felelevenítése a munkavégzés kipróbálása mellett: játékok, mondókák, mesemondás, ének.
- Mesemondó verseny rendezése hagyományosan kialakított környezetben, a kukoricafosztó felelevenítésével.
- Népdalok bemutatója 2-3 fős csoportokban, lehetőség szerint helyi vagy a tágabb néprajzi tájról származó dalválogatással.
- Kézműves foglalkozás: kukoricacsuhéból készült játékok, figurák.
- Kukoricamorzsoló verseny.
- Kukoricaszemek felhasználásával terményképek készítése.
- Kukoricás ételek készítése osztálykeretben, szülők bevonásával. Ételkóstolás.
- Ha van rá lehetőség, helyi zenészek meghívása (pl.: citerás), vagy hangszeren játszó gyerekek bevonása a témahetet záró táncház megrendezésébe.

Vásár:

- Kézműves tevékenység: vásári portékák készítése természetes alapanyagok felhasználásával.
- Néprajzi gyűjtésekből ismert vásári kikiáltók megtanulása vagy önálló alkotása az elkészített portékák népszerűsítésére.
- Vásár rendezése az előre elkészített portékák árusításával. Vásári szituációk (pl. alku) megjelenítése.
- Vásári szórakoztatók szerepjátéka (pl. képmutogató, planétás, bábeldadás), vásárral kapcsolatos népi játékok eljátszása.
- A környéken működő vásár meglátogatása.

A megvalósítás minden tematikus hét esetében történhet osztálykeretben, esetleg intézményi szinten.

5.2.2.3. Ünnepek a családban és a közösségben

Az ünnepkörök feldolgozásakor választhatjuk a karácsonyi vagy a húsvéti ünnepkört, a pünkösdöt, az életfordulós szokásokhoz kapcsolódva pl. a lakodalmat (gyermeklakodalmas játékot).

Karácsonyi ünnepkör:

- Előzetes néprajzi gyűjtőmunka a családban, szűkebb közösségben a helyi karácsonyi népszokásokról.
- A megismert helyi szokások közös feldolgozása.
- Karácsonyi köszöntők és dramatikus szokások (betlehemes játék, kántálás) élményszerű, hagyományhű elsajátítása (lehetőleg helyi vagy táji szöveg- és dallamváltozatok felhasználásával).
- Családok látogatásának megszervezése a köszöntésre (az osztály tagjainak meglátogatása, a szülők bevonása a népszokások szereplőinek fogadására).
- Helyben lévő idősök otthonának felkeresése, köszöntő szokások bemutatása.
- Karácsonyi kézműves tevékenységek (adventi koszorú készítése, hagyományos karácsonyfadíszek [szalmadíszek, pattogatott kukoricából készített füzérek], mézeskalácssütés, gyertyamártás stb.).

Húsvéti ünnepkör:

- A virágvasárnaphoz kapcsolódó kiszehajtás szokásának dramatikus előadása.
- Teremdíszítés barkaágakkal, tavaszi virágokkal (kankalin, jácint, tulipán) – egy tavaszi sarok kialakítása a tanteremben.
- Filmvetítéssel egybekötött előadás a tavaszi ünnepkör szokásairól (kiszehajtás, húsvéti locsolkodás).
- A nagyhét jeles napjaihoz kapcsolódóan a nagycsütörtöki harangok elnémulásának és a nagyszombati harangok megszólalásának felidézésére látogatás a katolikus templom harangtornyába és a harangok megtekintése.

- A húsvéti ünnepkör énekeinek hallgatása (CD), tanulása.
- Játéktanulás: zöldág-járás (a húsvétvasárnapon szokásos kapuzó, vonuló játék felidézése), Bújj, bújj zöldág...
- Kézműves foglalkozás: tojásdíszítés különböző technikákkal: tojásírás viaszszal, berzselés (levélrátét), kifújt tojásokból függeszthető tojásdíszek készítése, festés hagymahéjjal. A kézműves foglalkozáson készült hímes tojások elhelyezése a tantermek kialakított tavaszi sarkában.
- Húsvéti kalács és palacsinta sütése arra vállalkozó családoknál a kifújt tojásokból.
- Locsolóvers-mondó verseny előre kiadott gyűjtemény és a gyerekek saját gyűjtései alapján.
- A tavaszi ünnepkörhöz kapcsolódó vetélkedő.
- A vetélkedő résztvevői önállóan szerveződött baráti párok, akik előre felkészülve a vetélkedő végén megajándékozzák egymást az otthon elkészített komatállal és az egymásról „csokorba szedett”, lejegyzett jó tulajdonságokkal.
- Locsolóbál szervezése a felső tagozat tanulóinak.

5.2.2.4. Hungarikumok

- A nemzeti értékpiramis listáinak megismerése 2-3 fős csoportokban internetes kutatómunkával.
<http://www.hungarikum.hu/hu/content/let%C3%B6lthet%C5%91-dokumentumok>
Az értékpiramis makett formájában történő elkészítése.
- A települési értéktár jegyzékének megismerése. A települési értékek bemutatása tabló formájában, ppt készítésével, helyi értékkal kialakításával az osztályteremben, helyi értéktérkép rajzolásával.
- Helyi értéktúra szervezése.
- Kitekintés a megyei értékekre. A tágabb szülőföld nemzeti értékeinek megismerése, a helyi értékekhez hasonló módszerekkel történő feldolgoása.
- Kirándulás szervezése a környező települések értékeinek felfedezésére.

- A hungarikumok feldolgozása, prezentáció készítése csoportmunkában. Választható témák: Agrár- és élelmiszer-gazdaság, Egészség és életmód, Épített környezet, Ipari és műszaki megoldások, Kulturális örökség, Sport, Turizmus és vendéglátás.

6. A kerettantervi témák feldolgozását segítő szakirodalom

Balassa Iván – Ortutay Gyula: Magyar néprajz

1979 Budapest, Corvina Kiadó

Elérhető: <http://mek.oszk.hu/02700/02789/html/>

Balassa Iván és Ortutay Gyula a néprajztudomány eddigi eredményeire támaszkodva, a szakemberek, az érdeklődő nagyközönség igényeit egyaránt szem előtt tartva ad átfogó képet a hagyományos népi kultúra valamennyi ágazatáról, a társadalmi, az anyagi és a szellemi kultúráról. Minden fejezethez rövid bibliográfia csatlakozik, amely útbaigazítást ad azok számára, akiket egyik vagy másik kérdés közelebbről érdekel. A kötetet gazdag képanyag, 319 fekete-fehér, 65 színes fénykép és 231 rajz, térkép, kotta illusztrálja.

Ortutay Gyula (sorozatszerkesztő): Magyar néprajzi lexikon I–V.

1977–1982 Budapest, Akadémiai Kiadó

Elérhető: <http://mek.oszk.hu/02100/02115/html/>

A hon- és népismeret tanításának egyik fontos eszköze a Magyar néprajzi lexikon sorozat. A lexikonforma hosszabb-rövidebb szócikkeket tartalmaz, a tanulmányok terjedelméből is fakadó enciklopédikus tárgyalásmóddal. A lexikon forrásként is hasznosítható egy-egy téma feldolgozása során.

Magyar néprajz nyolc kötetben

Elérhető: <http://mek.niif.hu/02100/02152/html/>

A népi műveltség, a nemzeti kultúra alapját képező néphagyomány áttekintését vállalta magára a nyolckötetes Magyar néprajz. A kötetek tárgyalják a néprajzi kutatások tárgyát, módszerét, legáltalánosabb kategóriáinak, fogalmi kérdéseinek felfogását a hazai és a nemzetközi szakirodalom tükrében. A kötetek olyan fogalmak értelmezését járják körül, mint nép, kultúra, kulturális örökség, hagyomány, a nemzeti kultúra és a néphagyomány kapcsolata, szerepe a 19–20. században. Áttekintik a magyar etnográfia és a hazai folklórisztika kutatásának történetét a 18. század végétől napjainkig. Tartalmazzák a témákra vonatkozó elfogadott tudományos eredményeket bemutató tanulmányokat.

A nyolc kötet tartalma:

- Táj, nép, történelem
- Gazdálkodás
- Kézművesség
- Életmód
- Magyar népköltészet
- Népzene, néptánc, népi játék
- Népszokás, néphit, népi vallásosság
- Társadalom

Tátrai Zsuzsanna – Karácsony–Molnár Erika: Jeles napok, ünnepi szokások

1997 Budapest, Mezőgazdasági Kiadó

Az ünnep olyan különleges időszak, amikor a közösség a megszokottól, a hétköznapitól eltérő módon viselkedik, hagyományosan megszokott előírásokat és tilalmakat tart be. Ez a kötet részletes áttekintést ad – a polgári év szerint – a magyar paraszti élet jeles napjairól, ünnepi szokásairól és a hozzájuk fűződő hiedelmekről, kalendáriumi rigmusokról, a gazdálkodáshoz, az időjáráshoz kapcsolódó regulákról.

Az újjévvel kezdődő ünnepek a vízkereszttel folytatódnak, majd sorra kerül a Bálint-nap, a Szent György-nap, a nagyböjt és a húsvét, és így tovább Luca-napig, bezárva a karácsonyi ünnepekkel. Archív és újabban készült fényképek illusztrálják a leírtakat, így a jelmezek, maszkok és a kellékek is jól megfigyelhetők.

Dömötör Tekla: Magyar népszokások

1977 Budapest, Corvina Kiadó

Elérhető: <http://mek.oszk.hu/04600/04691/html/>

Egy nép érzélem- és gondolatvilágát, erkölcsét és hiedelmeit sokrétűen fejezik ki azok a szokások, melyek egész életét áthatják, bizonyos értelemben szabályozzák. Ezek a szokások az év ünnepeihez kötődő rituális szertartásokban éppúgy tetten érhetők, mint az emberi élet fordulóihoz, a születéshez, kereszteléshez, lakodalomhoz és temetéshez fűződő ünnepélyes cselekvésekben. A szerző beavatja az olvasót a magyar nép egész szokásrendszerébe, melyben helyet kap a betlehemezés, a regölés, a farsangi alakoskodás, a húsvéti locsolás és tojásfestés, a komatál-küldés, a májusfaállítás, a Szent Iván-éji tűzugrás és kiszehajtás.

Győri Lajos (szerk.): Nemzetiségeink képekben

2006 Budapest, Magyar Művelődési Intézet

Elérhető: <http://mek.oszk.hu/08200/08207>

Egy adott helyen és időben számszerű kisebbségben élő, nyelvében, kultúrájában, vallásában, hagyományailban sajátos értékeket képviselő nemzeti, etnikai közösség élethelyzeteit, tárgyi kultúráját, karakteres figuráit megőrkítő hiteles fotódokumentumok leginkább az utókor számára fontosak, hogy a felnövekvő nemzedék is képessé váljon az elődeink által teremtett, nemzeti sajátosságokat hordozó értékek aktualizálására, továbbfejlesztésére, továbbadására. Mindeközben sajátjának vallja a velünk együtt élő másajkú és kultúrájú közösségek értékeit is.

Fucskár Ágnes – Fucskár József Attila: Hungarikumok könyve

Ebben a könyvben Magyarország természeti értékeiből, kulturális nevezetességeiből kapunk ízelítőt. A fotóalbum a hungarikumok világába kalauzolja az érdeklődőket. A lenyűgöző képekkel gazdagon illusztrált könyvben a magyarság legkiemelkedőbb teljesítményeit ismerhetjük meg. Egyedülállóan izgalmas életutak, gasztronómiai kitérők, kultúrtörténeti érdekességek teszik ezt a kötetet igazán színessé, lehetővé téve, hogy megismerjük, felfedezzük Magyarország csodálatos kincseit.

